

УДК 811.133.1'276.6:32

**Лаухіна І. С. , канд.пед.наук, доцент кафедри
теорії та практики іноземних мов,
Побережник О.В.,
Філіппович Т.М.
викладачі кафедри
теорії та практики іноземних мов
УДПУ імені Павла Тичини
067 26 00 569**

СПЕЦИФІКА ФРАНЦУЗЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ПРИНЦИПИ ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Анотація

У статті з'ясовано, що основною формою здійснення політичної активності є політичний текст, який вважається результатом або складовою частиною політичної комунікації. Досліджено, що політична комунікація знаходить своє втілення в дискурсі політичних суб'єктів. Політичні суб'єкти створюють свій політичний дискурс, який містить у собі певні цілі, об'єкти, специфічні мовні засоби, а також комунікативно-мовні зразки. Продуктом політичного дискурсу вважають політичний текст. З'ясовано специфіку політичної промови, водночас більш детально розглянуто питання типології політичних текстів, у тому числі виокремилися різновиди «президентської промови». Проаналізовано на лінгвістичному рівні, використання у сучасному політичному процесі різноманітних форм впливу, які набувають останнім часом специфічних характеристик. Наразі поміж інших форм впливу стрімко поширюється та

широко використовується саме маніпулювання, яке стає дедалі досконалішими та характеризується високою ефективністю.

Ключові слова: політична активність, політичний текст, політична комунікація, дискурс політичних суб'єктів, специфіка політичної промови, типологія політичних текстів, «президентська промова», форми впливу, маніпулювання.

Аннотація

В статті встановлено, що основною формою здійснення політичної активності є політичний текст, який вважається результатом або складовою частиною політичної комунікації. Доведено, що політична комунікація знаходить своє втілення в дискурсі політичних суб'єктів. Політичні суб'єкти створюють свій політичний дискурс, який включає в себе певні цілі, об'єкти, специфічні мовні засоби, а також комунікативно-мовні зразки. Продуктом політичного дискурсу вважають політичний текст. Визначено специфіку політичної мови, одночасно більш детально розглянуті питання типології політичних текстів, в тому числі різновидності «президентської мови». Проаналізовано на лінгвістичному рівні використання в сучасному політичному процесі різних форм впливу на суспільство, які набувають в останні часи специфічних характеристик. Наразі серед інших форм впливу активно поширюється і широко використовується саме маніпулювання, яке стає все більш досконалим і характеризується високою ефективністю.

Ключевые слова: политическая активность, политический текст, политическая коммуникация, дискурс политических субъектов, специфика

политической речи, типология политических текстов, «президентская речь», формы влияния, манипулирование.

Annotation

The article revealed that the main form of political activity is a political text, which is considered to be the result or part of the political communication.

It was investigated, that the political communication is embodied in the discourse of political subjects. Political subjects create their own political discourse that includes specific goals, objects, specific language options as well as the communicative language patterns. The classification of the texts on the ground of linguistic and extralinguistic factors, stylistic characteristics, mechanisms of phonographic, lexis and grammar text instruments actions were defined. The product of political discourse considered to be a political text. The specificity of political speeches was clarified, while the typologies of political texts were considered in details, by the way including the varieties of «presidential speech» at the same time.

It was analyzed, that in modern political process the variety of different forms of influences are used on linguistic level, which recently purchase the specific characteristics. Nowadays, among the other forms of influences, the manipulation is spreading rapidly and widely and it becomes increasingly sophisticated and is characterized by high efficiency. It was marked that in the parliament speech one of the very important things is the informational and argumentative content of the reason. The professionalism of the assessment, the following of the term principals in scientific classification, the ethical norms and the clearness of deputy's speech, the manner to discuss the problems are the most important components of parliament speech culture.

The long-term perspective for further learning consists in the stylistic analysis of presidential speeches vocabulary, in the analysis of the means for

expressing emotions as well as in the language means of influence over the audience with intention to control their opinions.

Key words: political activity, political texts, political communication, political discourse subjects, the specificity of political speech, the typology of political texts, «presidential speech», forms of influence, manipulation.

Постановка проблеми. Останнім часом дедалі більшу увагу дослідників різних галузей знань привертають комунікативно-прагматичні засади політичного дискурсу – риторики, що зумовлено важливим місцем політичної комунікації у суспільному житті. Зважаючи на спрямований соціально-політичний вплив публічних виступів державних діячів як однієї з ланок управління соціумом, вивчення цього особливого виду риторичного тексту є своєчасним і важливим.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням політичної комунікації в аспекті іміджелогії займався український філолог Г. Г. Почепцов (мол.), досліджувалися також різні аспекти українського політичного дискурсу. У Росії дослідженню комунікації у сфері політики присвячено праці Ю. М. Караулова, О. М. Баранова. Вивченням проблеми маніпулювання у політичному дискурсі займалися такі українські дослідники як Бебик В. М., Нуменюк О. Є., Мотузенко Б. І., російські політологи Пугачов В. П., Соловйов А. І. В політолінгвістиці розглядалося чимало підходів до створення типології та класифікації текстів в основі яких лежать різні критерії їх виділення.

Відтак, український лінгвіст Гулей М.Д. визначає класифікації в основу яких покладені мовностилістичні характеристики, тобто лінгвістичні фактори. На думку російського лінгвіста, Дмитрієвої О.А., виокремлення різновидів політичної промови стає можливим завдяки певним факторам таким, наприклад, як місце реалізації промови. Російський лінгвіст Людмила Граудіна вважає, що цілеспрямованість промов визначає їх природу і, з урахуванням їх змісту, вони поділяються на контрастні та функціонально-

сміслові типи мовлення інформаційного, аргументативно-аналітичного та імперативного характеру.

Загальна спрямованість сучасних лінгвістичних досліджень на інтеграцію різноманітних підходів до вивчення мови в цілому та пов'язаних з цим особливостей будови окремих типів текстів, зокрема політичних, зумовлює вивчення політичної промови як особливого типу тексту й водночас як особливого типу політичної комунікації, а відтак постає необхідністю розробки системи виявлення масового впливу політичної комунікації на свідомість слухача задля забезпечення інформаційної та психологічної безпеки особистості.

Мета дослідження. Розкриття особливостей поділу політичних текстів на функціональні типи з урахуванням місця реалізації промови, тематичного складу тексту та специфіки аудиторії, на яку спрямована промова. Завдяки міждисциплінарним дослідженням розкрити, в межах лінгвістики, механізми впливу на масову свідомість, виявити принципи ефективної організації політичної комунікації.

Виклад основного матеріалу. Основною формою реалізації політичної активності є політичний текст, який вважається результатом або складовою частиною політичної комунікації. Політична комунікація знаходить своє втілення в дискурсі політичних суб'єктів. Політичні суб'єкти створюють свій політичний дискурс, який містить у собі певні цілі, об'єкти, специфічні мовні засоби, а також комунікативно-мовні зразки. Продуктом політичного дискурсу вважають політичний текст. Основою сучасного політичного процесу можна з впевненістю вважати існування та використання різноманітних форм впливу, які останнім часом набувають все більше специфічних характеристик. Особливо важливим сьогодні є те, що поміж інших форм впливу стрімко поширюється та широко використовується зокрема маніпулювання. Технології

маніпулювання стають досконалішими, зростає їх ефективність і, як наслідок, зростає інтерес науковців із різних сфер наукового пізнання до цієї проблематики.

Безпосередньо в політолінгвістиці, як і в лінгвістиці взагалі, існує чимало підходів до створення типології текстів, в основі яких лежать різні критерії їх виділення та класифікації. Відтак, український лінгвіст Гулей М.Д. визначає класифікації, в основу яких покладені мовностилістичні характеристики, тобто лінгвістичні фактори.

Наприклад, з одного боку класифікація текстів за нейтральною, експресивною, дієслівною та номінативною ознаками, а також з позицій зв'язку між реченнями. З іншого боку, є класифікації, орієнтовані на екстралінгвістичні фактори такі, як інтенція мовця, тема висловлювання, умови здійснення комунікації. Ці критерії характеризуються двома підходами до вивчення тексту. У першому випадку вихідним є текст як продукт мовленнєвої діяльності, як статичний об'єкт, в іншому – текст у процесі свого породження, як динамічна система вилучення та передачі інформації [2]. Досить актуальною є класифікація текстів за їх приналежністю до одного функціонального стилю. Основним екстралінгвістичним фактором виділення текстів у цьому разі є функціонування текстів у різних галузях людської діяльності, закріплених, у свою чергу, за різними формами громадської свідомості. Наприклад політичні промови забезпечують прямий контакт з аудиторією, який допомагає сприятливе комунікативне середовище.

На думку російського лінгвіста, Дмитрієвої О.А., виокремлення різновидів політичної промови стає можливим завдяки таким факторам:

- 1) місце реалізації промови;
- 2) тематичний склад текстів;
- 3) аудиторія, на яку спрямована промова.

Однак, другий і третій фактори безпосередньо залежать від першого, тому при створенні типології політичних промов вирішальним є місце реалізації промови. За місцем реалізації (парламент, вибори, будь-який захід) серед політичних публічних промов О.А. Дмитрієва виділяє: парламентські, передвиборні, партійні, привітальні, святкові промови (до цього типу відносять також і новорічні/різдвяні промови) [3].

Жанровим різновидом публічної промови, є парламентська промова, яка характеризується рядом специфічних рис і являє собою функціональний різновид усного публічного монологічного та діалогічного мовлення. Своєрідність мовного спілкування депутатів полягає не тільки у використанні професіоналізмів, притаманних парламентській промові, а й у доборі та організації певних структур висловлення відповідно до прагматичних установок, цілей та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності парламентаріїв. У парламенті ставиться завдання спільного з'ясування дискусійного питання, причому першорядними стають інформативність і доказовість доводів. Важливим є також професіоналізм оцінок, дотримання термінологічних правил у наукових класифікаціях. Не останніми за значенням є також етичні норми мовного спілкування та характер обговорення дискусійних проблем, а чистота, правильність та ясність мови депутата вважаються чи не найважливішими складовими культури парламентської мови.

Російський лінгвіст, Людмила Граудіна, вважає, що цілеспрямованість мови визначає її природу. З цієї точки зору парламентські промови з урахуванням їх змісту поділяються на контрастні та функціонально-сміслові типи мовлення інформаційного, аргументативно-аналітичного та імперативного характеру [1, 23-24].

У парламентських промовах інформаційного роду переважає тенденція до описово-розповідного розвитку теми у той час як у парламентській промові аргументативно-аналітичного роду текстові конструкції носять характер міркувань. На перший план у цих промовах висувається логіко-семантична організація тексту де провідну роль відіграють умовиводи, доводи та докази.

У парламентських промовах імперативного характеру переважає прагнення ефективно та наполегливо впливати на слухачів, з чим пов'язаний добір певних засобів мови, спрямованих на досягнення мети (дієслова у наказовому способі, експресивні оцінки, гіперболи тощо).

У жанрі публічної промови великого поширення набуває урочиста промова. Вплив на почуття та емоції слухачів є провідною комунікативною функцією урочистої промови, яка характеризується низькою інформативністю. Цей жанр враховує певні відносини, відображуючи усталені звичаї та традиції.

У свему дослідженні ми керуємось визначенням поняття «доповідь» наданим Ожеговим С.І., за яким доповідь – це «публічне повідомлення, яке представляє собою розгорнутий виклад на певну тему» [6].

Метою доповіді є повідомлення інформації з обговорюваної теми: даються рекомендації, висвітлюється подальший напрямок роботи, узагальнюються отримані результати. Піджанром доповіді є звітна доповідь, у якій офіційна особа повідомляє аудиторію про виконану роботу, аналізує та оцінює її підсумки. Основу звітної доповіді складає письмовий текст на основі кодифікованої літературної мови, що виключає експромти.

У зв'язку з прагненням опозиційних сторін досягти компромісного рішення, яке б задовольнило усіх, актуальності набуває дискусійний виступ. Фадеєва Г. М., російський лінгвіст, дискусійним називає виступ з

будь-якого питання у процесі дискусії. Дискусійний виступ є «фрагментом більшої за обсягом мовної єдності (тексту). У такому разі можна, наприклад, розглядати всю дискусію з даного питання» [7, 72]. Парламентський виступ вимагає використання особливих різноманітних мовних засобів з дотриманням визначеного стандарту офіційного мовлення. Тут не обійтися без юридичної та економічної термінології, складних зворотів ділового мовлення. У стінах парламенту недоречні розмовні та жаргонні лексичні та фразеологічні одиниці. Парламентські виступи повинні бути одночасно як діловими так і переконливими для слухачів. Це спонукає мовця до використання у парламентських промовах емоційно забарвленої стандартної лексики. Не аби яку роль для досягнення переконливості промови відіграє логічне розгортання думки та використання різноманітних синтаксичних конструкцій у побудові тексту промови.

За останні десятиріччя ХХ століття ЗМІ перетворилися на «четверту владу», найтонше мистецтво, ключовий механізм, який забезпечує відповідальність політиків перед загальною аудиторією слухачів та глядачів [8]. І хоча у Франції використання ЗМІ як інструмента впливу на громадян розпочалося на початку 20-х років ХХ століття, термін «mass media» вперше з'явився лише у 1965 році у британській газеті «The Times» [4, 76-78]. Ефект впливу ЗМІ можна спостерігати в усіх сферах політичної системи: стосунки між окремими особистостями, а також взаємини між особистістю та інститутом можуть кардинально змінитися внаслідок втручання ЗМІ.

Телебачення стало найпотужнішим засобом ЗМІ та місцем головних баталій для партій особливо під час передвиборчих перегонів.

За допомогою телебачення політики отримали доступ до великих аудиторій, що, у свою чергу, сприяло формуванню відповідних поглядів і

отриманню очікуваної підтримки. Така можливість надала нового значення мові у політиці – вона стала найважливішим фактором досягнення успіху у політичній боротьбі. Але у комунікації, зокрема політичній, передача та отримання вербального повідомлення стає лише складовою впливу. Поряд із вербальним каналом передачі повідомлення використовується також і візуальний канал [5, 132].

Політичний дискурс ЗМІ є цілеспрямованим комунікативним явищем. Глобальна мета політичного дискурсу ЗМІ – боротьба за владу (досягнення, реалізація, утримання), а завдання – формування громадської думки. Об'єднуючи специфічні риси політичного дискурсу та дискурсу ЗМІ, досліджуване комунікативне явище володіє маніпулятивним потенціалом [10].

Дискурс, загалом, і політичний дискурс ЗМІ, зокрема, включає в якості свого компонента текст, як вербалізованій результат мовлення. Саме текст стає одиницею аналізу при вивченні мовних маніпулятивних засобів, так як тільки він дозволяє виявити задум автора, який і визначає набір впливаючих засобів, використаних при його створенні [9].

До особливостей політичного дискурсу ЗМІ, що створює передумови для маніпулювання суспільною свідомістю, крім специфічних цілей і завдань, російський лінгвіст Кохтев Н.Н. відносить і соціокультурний контекст. Іntenціональність політичного дискурсу ЗМІ тісно пов'язана з його ідеологічністю, тому політична комунікація відображає певні погляди, переконання, ціннісні орієнтації. Будучи інституційним видом спілкування, політичний дискурс ЗМІ впливає на найширші верстви суспільства і в цьому його сила, тому масова аудиторія відрізняється спільними цінностями та установками, а також приналежністю до певної культури. Відповідно, дискурс характеризується національно-культурною специфікою [5, 138].

Мовленнєва маніпуляція, що трактується українським лінгвістом Фоменком О. С. як прихований вплив на масову аудиторію за допомогою мовних засобів з метою управління сприйняттям дійсності, характеризується низкою принципів, за якими вона функціонує у політичному дискурсі ЗМІ: цілеспрямованість, прихованість, ефективність, опосередкованість ЗМІ, орієнтація на масового адресата, використання мовних засобів і технологій [8, 95]. Досягати одного з головних завдань політичного дискурсу ЗМІ, управління громадською думкою, йому дозволяють такі властивості, як цілеспрямованість і мас-орієнтованість, а також прихованість: мовна маніпуляція не виказує своєї установки на вплив і від того залежить її ефективність.

Маніпулятивність, тобто можливість політичного дискурсу ЗМІ надавати прихований вплив за допомогою мовних засобів на аудиторію з метою управління сприйняттям дійсності є основоположною властивістю політичного дискурсу ЗМІ. Це – необхідна умова для досягнення його глобальної цілі і завдання.

Технології мовної маніпуляції вимагають застосування інструментів мовної маніпуляції, тобто особливого використання суб'єктом мовного маніпулювання слів, словосполучень, мовних структур в цілому, всього різноманіття засобів мови з метою нав'язування сприйняття дійсності масовою аудиторією. Для зручності користування інструментарієм мовної маніпуляції українським лінгвістом Чабан Н. А. була складена лінгвістична класифікація, що включає фонографічний, лексичний, граматичний та текстовий рівні інструментів, найчисленнішим із яких є лексичний. В умовах політичного дискурсу ЗМІ інструменти мовної маніпуляції не вживаються ізольовано. Вони завжди виступають у зв'язці з іншими засобами впливу [9].

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок. У ході дослідження визначені класифікації текстів на основі лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів, мовностилістичних характеристик, розглянуто механізм дії фонографічних лексичних та граматичних текстових інструментів. Згідно класифікації текстів виявлені парламентська промова та її специфічні риси, урочиста, «президентська» політична промова, що створюється з метою переконання, доповідь, як публічне повідомлення, звітна доповідь. Характерною особливістю такого типу політичних текстів є орієнтація на певну аудиторію, а принципи композиції тексту та добір мовних засобів переконання зумовлені ступенем обізнаності та традиції якої розглянуто використання ЗМІ у якості інструменту впливу на соціум.

Сформульовано розуміння технологій та системи використання сукупності інструментів мовної маніпуляції для цілеспрямованого впливу на сприйняття дійсності масовою аудиторією. Їх виявлення вимагає вироблення процедури аналізу, що сприяє визначенню механізму функціонування технологій.

Перспективним для подальшого вивчення є мовностилістичний аналіз словникового складу президентських виступів та засобів для вираження емоцій, а також мовних засобів впливу на аудиторію з метою управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Граудина Л. К. Функционально-смысловые типы парламентской речи. Москва : Наука, 1994. 23–34 с.
2. Гулей М. Д. Системний підхід до вивчення тексту політичної публічної промови. Київ : КНЛУ. Вип. 7. 2001. 61–65 с.

3. Дмитриева О.А. Место концепта в лингвокультурологии. Волгоград: Перемена, 1998. 31 с.
4. Жуковець Г. Л. Риторичні прийоми протиставлення та повтору в сучасному політичному дискурсі та принципи їх засвоєння. Київ: Видавничий центр «Київський університет», 2000. Вип. 30. 76 – 78 с.
5. Кохтев Н. Н. Основы ораторской речи. Москва, 1992. 240 с.
6. Ожегов С. И. Словарь русского языка. – М.: Рус. яз., 1981. 816 с.
7. Фадеева Г. М. Лингвостилистическая характеристика некоторых особенностей лексической системы политических речей. М., 1977. 72 с.
8. Фоменко О. С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки ХХ століття): дис. На здобуття наук. Ступ. канд. філол. наук: [спец] 10.02.04 «Германські мови» / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2008. 208 с.
9. Чабан Н.А. Политические мифы в языке, дискурс, ментальные модели. К.: КДЛУ, 1997. Т. 2. 137-138 с.
10. Galatanu O. Argumentation et analyse du discours. Vol. collectif publié à l'Université de Turku, Finlande. 1999. 129 p.